

Genväg till forskning

Dödligt våld i nära relationer - en genomgång av internationell forskning

Genväg till forskning är VKV:s (Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer) forskningsbaserade faktablad.

I *Genväg till forskning* presenteras lättfattliga översikter om forskningsfrågor inom området som har direkt relevans för praktiker.

Genväg till forskning nr 9
Dödligt våld i nära relationer - en genomgång av internationell forskning
Författare: Lotta Nybergh
Layout: Daniel Cederberg
Västra Götalandsregionen, Göteborg, 2016

Laddas ned genom: <http://www.valdinararelationer.se/genvag>

Tidigare publikationer i serien *Genväg till forskning*

Genväg till forskning nr 1

Att stanna och att gå: Forskning kring misshandelsprocessen och
misshandlade kvinnors uppbrottsprocess
Viveka Enander

Genväg till forskning nr 2

Avslöjandets tid: en doktorsavhandling av Ninni Carlsson om kvinnors bearbetning
av sexuella övergrepp
Viveka Enander

Genväg till forskning nr 3

Att ställa frågor om våld till gravida kvinnor - en genomgång av internationell forskning
Eva Wendt

Genväg till forskning nr 4

Barn som upplever våld - konsekvenser för välmående och hälsa
Tove Corneliussen

Genväg till forskning nr 5

När män utsätts för våld i en nära relation - hur ser det ut då?
En genomgång av internationell forskning
Lotta Nybergh

Genväg till forskning nr 6

Lika men olika - våld mot kvinnor med funktionsnedsättning
Kerstin Kristensen

Genväg till forskning nr 7

Den våldsutsatta patienten inom tandvården
Linnea Dahlström, Sanna Jansson

Genväg till forskning nr 8

Att ställa frågor om våld till föräldrar och barn inom barn- och ungdomspsykiatri
Ole Hultmann

Dödligt våld i nära relationer – en genomgång av internationell forskning

Våld i nära relationer är ett globalt folkhälsoproblem som i sin mest extrema form kan leda till att förövaren tar livet av sin partner. I denna Genväg till forskning görs en selektiv¹ litteraturöversikt om dödligt våld i en nära relation.

Inledning

Våld i nära relationer är ett erkänt folkhälsoproblem och ett brott mot mänskliga rättigheter som medför svåra negativa psykologiska och fysiska hälsoeffekter samt ett stort lidande för de drabbade.² I sin mest extrema form tar våld i nära relationer sig uttryck i mord.^{3 4} Mordoffret är då oftast en nuvarande eller före detta partner, men kan även inbegripa barn, föräldrar eller svärföräldrar, grannar, polis, jurister, eller för förövaren okända personer som har försökt hjälpa offret i en våldsamt situation.⁵ I denna översikt ligger fokus på de fall av dödligt våld inom en nära relation där förövaren tar livet av sin partner, med vilket vi menar nuvarande eller före detta flick- eller pojkvän, man, fru, registrerad partner, sambo eller annan liknande person. Dödstillfället föregås ofta av tidigare våld inom den nära relationen.⁶ Det är oftast män som mördar sina kvinnliga partners,⁷ men även ett mindre antal kvinnor mördar män som de har en nära relation till.⁸ Medan män oftast mördar kvinnliga partners som ett led i en lång och allvarlig våldsutövning, mördar kvinnor vanligtvis manliga partners som en form av vedergällning eller i situationer där de upplevt sina barn eller sig själva som hotade.⁹ Ibland följs mordet på partnern av att förövaren begår självmord.¹⁰ I ett fåtal fall kan dödligt våld i en nära relation innebära att ett kvinnligt våldsoffer tar livet av sig som ett sätt att få slut på den situation där hon blir utsatt för våld.¹¹ Dödligt våld förekommer även inom samkönade relationer, men området är mindre undersökt och kunskapsläget är därmed begränsat.¹²

Förekomst

Dödligt våld i nära relationer kan sägas ha en förhållandevis låg förekomst, men är en allvarlig samhällsfråga på grund av brottets grovhet. Brottet har även långtgående konsekvenser för de inblandades vänner och familj, inte minst för efterlevande barn som oftast förlorar bägge sina föräldrar efter händelsen.¹³ En systematisk litteraturöversikt om mord ur ett globalt perspektiv fann att 38.6 % av morderna på kvinnor respektive 6.3 % av morderna på män utfördes av en närstående partner. Studien visar även att risken för en kvinna att bli mördad är störst inom en nära relation.¹⁴ Variationerna mellan länder uppskattas vara stora,

1 Se appendix för metodbeskrivning.

2 Abramsky et al., 2011; Stöckl et al., 2013.

3 I engelsk litteratur används ofta ordet "homicide" som innefattar både mord och dråp. Användningen av ordet mord i denna rapport innefattar även dråp.

4 Dobash & Dobash, 2012; Smith, Fowler, & Nolon, 2014; Stöckl et al., 2013.

5 Dobash & Dobash, 2012.

6 Stöckl et al., 2013.

7 Smith et al., 2014.

8 Hagstedt, J, 2012; Dobash & Dobash, 2004.

9 Belknap, Larson, Abrams, Garcia, & Anderson-Block, 2012; Hagstedt, 2012; Dobash & Dobash, 2004; Garcia, Soria, & Hurwitz, 2007; Saunders & Browne, 2000; Serran & Firestone, 2004; Weizmann-Henelius et al., 2011.

10 Dobash & Dobash, 2012; Ioannou, Hammond, Sturup, & Caman, 2015.

11 Manjoo, 2011.

12 Mize & Shackelford, 2008.

13 Jaffe & Juodis, 2006.

14 Stöckl et al., 2013.

och i Europa har man beräknat att mellan 40 % och 70 % av morderna på kvinnor utförs av en närstående partner, medan motsvarande procenttal för män är mellan 4 % och 8 %.¹⁵ I USA mördas uppskattningsvis 1200 kvinnor och 300 män årligen av en partner, vilket är den högsta förekomsten i alla industrialiserade länder. Beräkningen är även en underskattning då talen inte innehåller mord av ex-partners.¹⁶ I Sverige uppskattar man att det varje år i medeltal dör 17 kvinnor och fyra män som en konsekvens av våld i en nära relation.¹⁷ Ur ett globalt perspektiv uppskattas vidare att förövaren efter mordtillfället tar sitt eget liv i ungefär en fjärdedel av fallen. I dessa situationer är den mördade partnern nästan alltid en kvinna och förövaren en man.¹⁸ Beräkningar om dödligt våld bygger främst på polisregister samt nationella dödsorsaksregister, och det är ofta som relationen mellan offer och förövare inte registreras. Detta medför att uppgifter om förekomsten av dödligt våld i nära relationer kan antas vara underskattade,¹⁹ inte minst för mellan- och låginkomst länder runtom i världen där data på mord av partner sällan samlas in.²⁰ Därtill kan definitionen av vad som räknas som "mord" variera (t.ex. innefattar en del statistik försök till mord eller försvunna personer medan andra inte gör det) och sätten att insamla information skiljer sig också åt. Detta medför att jämförelser mellan olika länder är svåra att göra.²¹

De flesta morderna sker inom hemmets fyra väggar, oftast i köket eller i sovrummet. En del studier har funnit att det vanligaste sättet att ta livet av sin partner är genom att använda sig av kniv eller skjutvapen (särskilt i fall då förövaren även tar sitt eget liv),²² medan en nyutkommen, stor studie från Storbritannien fann strypning vara mest förekommande och att skjutvapen användes mera sällan.²³ Kvinnor använder sig oftare av kniv än män, vilket kan bero på att kvinnor oftast mördar sin partner i självförsvar och då tar till närliggande vapen i hemmet under en våldsam och hotande situation.²⁴ Män använder sig oftare av skjutvapen än kvinnor, vilket skulle kunna reflektera att morderna oftast föregås av en viss grad av planering.²⁵ Övriga tillvägagångssätt förekommer också såsom användning av vassa föremål, förgiftning eller att slå offret till döds.²⁶ Det är även vanligt med många skador på den mördade kroppen. Medan de flesta förövare blir gripna på platsen eller anger sig själva till polisen eller till vänner, försöker en minoritet dölja mordet och på olika sätt göra sig av med liket.²⁷

Även icke-partners kan dö som en konsekvens av våld i nära relationer, och dessa mord utträttas oftast av en manlig förövare som hämnd mot en kvinnlig partner.²⁸ I en studie från England som undersökte mord i anslutning till våld i nära relationer beräknades att 37 % av 166 mördade personer bestod av andra offer än av partnern, såsom av barn, våldsoffrets nya partners, kolleger eller vänner till de drabbade.²⁹ En studie från USA fann att av 3619 mord i anslutning till våld i nära relationer utgjordes offren till 80 % av partners och till 20 % av andra personer.³⁰ Studien fann även att majoriteten av de offer som utgjordes av partners bestod av kvinnor (77 %), medan majoriteten av de offer som utgjordes av andra än partners bestod av män (72.7 %).

15 Manjoo, 2011; Stamatel, 2014.

16 Campbell, Webster, & Glass, 2009.

17 Hagstedt, 2012.

18 Adinkrah, 2014; Hume, 2014.

19 Stöckl et al., 2013.

20 Adinkrah, 2014; Stöckl et al., 2013.

21 Dobash & Dobash, 2015.

22 Adinkrah, 2008, 2014; Aldridge & Browne, 2003; Bonanni et al., 2014; Bourget, Gagne, & Moamai, 2000; Garcia et al., 2007; Iezzi, 2010; Manjoo, 2011.

23 Dobash & Dobash, 2015.

24 Addington & Perumean-Chaney, 2014.

25 Dobash & Dobash, 2015.

26 Adinkrah, 2008, 2014; Aldridge & Browne, 2003; Bonanni et al., 2014; Bourget et al., 2000; Garcia et al., 2007; Iezzi, 2010; Manjoo, 2011.

27 Dobash & Dobash, 2015.

28 Dobash & Dobash, 2015; Dobash & Dobash, 2012.

29 Dobash & Dobash, 2012.

30 Smith et al., 2014.

Både internationella³¹ och svenska³² studier har noterat en minskning i antalet mord i nära relationer. Denna minskning har varit större bland kvinnor som mördat sina manliga partners än bland män som mördat sina kvinnliga partners.³³ Möjliga orsaker till minskningen bland kvinnors mord på manliga partners är ökad tillgänglighet till kvinnojourer i akuta lägen, förbättrad hälso- och sjukvård, ökad ekonomisk självständighet bland kvinnor, ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, förbättrad respons från rättsväsendet, ökade möjligheter till rättegångar och liknande samhällsliga insatser som ger kvinnor andra utvägar att avsluta en våldsam relation.³⁴ Däremot är minskningen inte lika jämnt fördelad bland alla kvinnor: i USA har man funnit att minskningen är större bland vita än bland icke-vita kvinnor. En möjlig förklaring är att samhällsliga stöd- och hjälpinsatser inte tillräckligt uppmärksammar icke-vita kvinnors behov och att tröskeln för att få adekvat hjälp således blir högre. Minskningen tycks vidare vara större för kvinnor som är gifta med förövaren jämfört med dem som inte är gifta.³⁵

Förekomsten av dödligt våld inom samkönade relationer är mindre undersökt, men en studie från Australien fann att av alla registrerade partnermord skedde 2 % inom samkönade relationer. Vidare uppskattades förekomsten av dödligt våld vara högre inom en relation mellan två män än inom en relation mellan två kvinnor, vilket innebär att det även här var vanligare att förövaren var en man.³⁶ En studie från USA som utgick från 51,007 mordfall i nära relationer fann att mord inom en samkönad relation mellan två män var vanligare än mord inom en olikkönad relation, medan mord inom samkönade relationer mellan kvinnor var minst förekommande.³⁷ En svårighet med att forska om dödligt våld inom samkönade nära relationer är att officiella dödsorsaksregister oftast bokför olikkönade relationer medan de saknar koder för samkönade relationer. Det är därför möjligt att en del mord som sker inom samkönade relationer i statistiska beräkningar framstår som mord av en vän istället för en partner, vilket leder till ett större mörkertal och osäkrare slutsatser.³⁸

Riskfaktorer

Ett flertal studier har undersökt en rad faktorer som föregått det dödliga våldet. Det vanligaste är att man undersöker riskfaktorer relaterade till förövaren, medan ett mindre antal studier även har undersökt riskfaktorer relaterade till den som mördats.³⁹ Liknande riskfaktorer har hittats för både låg- och höginkomstländer, men det finns relativt få studier genomförda i låginkomstländer varför sådana jämförelser är preliminära.⁴⁰

Den entydigt starkaste riskfaktorn för dödligt våld inom en olikkönad nära relation är en mans tidigare våld mot den kvinnliga partnern.⁴¹ Detta gäller både när offret är en kvinna och när offret är en man,⁴² och i synnerhet i de fall då mannens våldsutövning innan mordtillfället har tilltagit i allvarlighetsgrad och frekvens.⁴³ Trots att tidigare fysiskt våld är den

31 Aldridge & Browne, 2003; Browne & Williams, 1993; Campbell, Glass, Sharps, Laughon, & Bloom, 2007; Smith et al., 2014; Stöckl et al., 2013; Wells & DeLeon-Granados, 2004.

32 Ekström, 2008; Rying, 2007.

33 Browne & Williams, 1993; Stöckl et al., 2013; Wells & DeLeon-Granados, 2004.

34 Dugan, Nagin, & Rosenfeld, 2003; Ekström, 2008; Hume, 2014; Kimmel, 2002; Stöckl et al., 2013; Vieraitis, Britto, & Morris, 2015.

35 Wells & DeLeon-Granados, 2004; Wilson & Websdale, 2006.

36 Dugan et al., 2003; Gannoni & Cussen, 2014.

37 Mize & Shackelford, 2008.

38 Gannoni & Cussen, 2014.

39 Vatnar, 2011.

40 Adinkrah, 2008.

41 Campbell et al., 2007; Hume, 2014; Smith et al., 2014; Vatnar, 2011.

42 Johnson & Hotton, 2003.

43 Campbell et al., 2007; Juodis, Starzomski, Porter, & Woodworth, 2014a.

starkaste riskfaktorn så gäller det inte alla fall.⁴⁴ I en studie fann man att i 41 % av 106 fall där en man mördat sin kvinnliga partner hade han inte använt fysiskt våld mot henne tidigare.⁴⁵ Däremot har det oftast förekommit psykiskt våld och systematisk kontroll över offret.⁴⁶ Ett mindre antal studier har undersökt skyddande faktorer och funnit att ett obligatoriskt gripande för brott mot besöksförbud, att offer och förövare inte bor tillsammans, tillgång till kvinnojour och hjälp med att få avstånd till förövaren minskar risken för dödligt våld i en nära relation.⁴⁷

Andra riskfaktorer kopplade till förövaren är en instabil barndom med ingripanden från socialtjänst, problem under skolgången, depression, alkohol och droger, kriminell bakgrund, tidigare bakgrund av psykisk ohälsa (särskilt i fall där förövaren tagit sitt eget liv efter att ha mördat partnern), arbetslöshet, närvaro av styvbarn till förövaren, tillgång till vapen, tidigare mord- eller självmordshot och tidigare försök att strypa. Riskfaktorer kopplade till offret inkluderar stor ålderskillnad mellan offer och förövare, att ingå i samboförhållanden jämfört med att vara gift, separation eller skilsmässa, utsatthet för sexuellt våld, att ha blivit förföljd av förövaren samt graviditet och särskilt våldtäkt eller våld riktat mot den gravida kvinnan.⁴⁸ Dödligt våld av gravida kvinnor sker oftast under de första tre månaderna av graviditeten och därför uppmuntras arbete med tidig identifiering av offren.⁴⁹ Om offret är fött utomlands och/eller har hög tröskel till hjälp- och stödinsatser bidrar även detta till en ökad risk för mord.⁵⁰

En del studier har jämfört män som mördar sina kvinnliga partners med män som mördar icke-partners. Dessa studier har funnit att män som mördar sina kvinnliga partners utmärker sig genom att de är genomsnittligt mer nyktra vid mordtillfället, något äldre, i högre grad genomför mordet själva (utan medbrottsling), har en högre utbildningsgrad, i mindre grad uppvisar psykopatologi och missbruksproblematik, i mindre grad har en kriminell bakgrund och anti-socialt beteende, samt inte är drivna av ekonomiska motiv. Män som mördar sina partners har beskrivits som mer lik den generella populationen än män som mördar icke-partners.⁵¹ Men det som skiljer män som mördar sina partners från både den generella populationen och från de män som mördar icke-partners är att de i en högre grad har använt tidigare våld mot offret samt att de har använt våld mot en tidigare partner. De kan således beskrivas som ”experter” på våld mot närstående kvinnliga partners.⁵²

Trots ovanstående generella mönster angående riskfaktorer för dödligt våld i nära relationer är det viktigt att notera att det även förekommer en betydande variation mellan olika relationer, vilket framkommer och bör tas hänsyn till då man beaktar enskilda fall.⁵³

44 Sebire, 2015.

45 Dobash, Dobash, Cavanagh, & Medina-Ariza, 2007.

46 Dobash & Dobash, 2015.

47 Campbell et al., 2007.

48 Bourget et al., 2000; Breitman, Shackelford, & Block, 2004; Campbell et al., 2007; Campbell et al., 2003; Dobash & Dobash, 2015; Dobash, Dobash, Cavanagh, & Lewis, 2004; Dobash et al., 2007; Hume, 2014; Johnson & Hotton, 2003; Manjoo, 2011; McFarlane, Campbell, Sharps, & Watson, 2002; McFarlane et al., 1999; World Health Organization, 2012; Saunders & Browne, 2000; Smith et al., 2014; Vatnar, 2011; Thomas, Dichter, & Matejkowski, 2011; Weizmann-Henelius et al., 2011.

49 Cheng & Horon, 2010; McFarlane et al., 2002.

50 Frye et al., 2008; Manjoo, 2011.

51 DeJong, Pizarro, & McGarrell, 2011; Dobash & Dobash, 2015; Dobash et al., 2004; Juodis et al., 2014a; Thomas et al., 2011; Weizmann-Henelius et al., 2011.

52 Dobash & Dobash, 2015; Dobash et al., 2004.

53 Juodis et al., 2014a.

Motiv

Studier om dödligt våld i nära relationer undersöker ofta underliggande motiv till handlingen. Kunskap om motiv hämtas från polisens eller domstolens bedömningar i ärenden som berör dödligt våld i nära relationer, där det mest uppenbara motivet skrivs fram. Flera underliggande motiv kan dock förekomma vilket medför att komplexa fenomen blir förenklade då det i officiella dokument ofta endast är ett motiv som tillskrivs per fall.⁵⁴

Det största enskilda motivet till att döda sin partner har funnits vara att bringa smärta och lidande åt partnern som hämnd,⁵⁵ vilket även kan leda till mordet av kvinnans eller gemensamma barn.⁵⁶ Mordtillfällena föregås ofta av pågående gräl eller konfrontationer som på olika sätt går att härleda till manligt privilegium och makt att bestämma över hemarbete, pengar och barnuppfostran.⁵⁷ Andra och relaterade motiv, vilka delvis överlappar med riskfaktorerna beskrivna ovan, är kontroll, svartsjuka, misstanke om otrohet, vårdnadstvister, en känsla av äganderätt över sin partner, att den kvinnliga partnern har inlett ett nytt förhållande samt att den kvinnliga partnern har bestämt sig för eller försöker att lämna förövaren.⁵⁸ Förövaren anser ofta att kvinnan inte har rätt att lämna honom och att det utgör ett svek och ett uppror mot honom och hans kontroll över henne.⁵⁹ Motiv som är relaterade till kontroll, svartsjuka, possessivitet och makt kan vidare sägas reflektera generella normer för vad som anses vara kvinnligt och manligt, såsom att män har rätt till kontroll över kvinnor.⁶⁰ I kontrast har man funnit att kvinnors motiv till att mörda sina manliga partners oftast handlar om självförsvar.⁶¹

Motsatt vissa populära föreställningar tyder forskning på att män som mördat sina kvinnliga partners i majoriteten av fallen till viss grad har planerat mordet, och att handlingen således inte skett på "ren impuls".⁶² Förövarna påvisar inte sällan samma slags viljestyrka och beslutsamhet över att ta livet av sin partner som de har påvisat i det fysiska våldet och medföljande kontroll som de har utövat mot offret, oftast i årtal, före mordtillfället.⁶³ En särskilt hög grad av planering har uppmärksamats i de fall då mordet av partnern medföljts av förövarens självmord.⁶⁴ Två olika fall eller situationer då förövaren väljer att ta sitt eget liv efter mordet av sin partner har beskrivits: i det ena fallet tar förövaren sitt eget liv av rädsla för att åka fast för brottet eller på grund av att han omedelbart ångrar handlingen. I det andra fallet planerar förövaren i första hand att ta livet av sig och vill inte lämna världen utan offret. I det senare fallet talar man ofta om ett "utvidgat självmord".⁶⁵ Begreppet kan dock kritiserar för att det fokuserar på förövarens död snarare än offrets/offrens. I en minoritet av mordfallen har det inte kommit till kännedom att förövaren skulle ha använt fysiskt våld mot partnern innan mordtillfället, men även i dessa fall har handlingen varit planerad.⁶⁶

Det är vanligt för manliga förövare att framställa motiv för mordet som ett sätt att rationalisera och berättiga handlingen.⁶⁷ Manliga förövare skyller ofta mordet på dåliga

54 Gannoni & Cussen, 2014.

55 Juodis et al., 2014a.

56 Dobash & Dobash, 2015.

57 Ibid.

58 Adinkrah, 2014; Dobash & Dobash, 2015; Dobash, Dobash, & Cavanagh, 2009; Juodis et al., 2014a; Manjoo, 2011; Serran & Firestone, 2004; Vatnar, 2011.

59 Dobash & Dobash, 2015.

60 Dobash & Dobash, 2015; R. E. Dobash et al., 2009.

61 Saunders & Browne, 2000)

62 Dobash & Dobash, 2015; Juodis et al., 2014a.

63 Dobash & Dobash, 2015.

64 Adinkrah, 2014.

65 Ibid.

66 Dobash & Dobash, 2015

67 Dilmon & Timor, 2013; Dobash & Dobash, 2011, 2015; Mathews, Jewkes, & Abrahams, 2014.

erfarenheter under uppväxten, men också som vuxen, såsom att ha blivit diskriminerad av polis eller domstol, eller på offrets beteende. Exempelvis kan en förövare berättiga mordet med att offret har fått honom att känna sig otillräcklig, inte levde upp till hans förväntningar eller provocerade honom till mordet. Sådana motiveringar är ofta rotade i föreställningar om hur kvinnor och män skall bete sig, såsom att kvinnor skall vara lyhörda för, och lyda, mäns önskemål.⁶⁸ En studie som genomfördes bland tio fängelsedomda män för mordet av en kvinnlig partner beskrev tre huvudsakliga teman som framkom ur männens berättelser: svek (att straffa kvinnan för misstanke om otrohet), övergivenhet (att straffa kvinnan för att hon valt att lämna honom) och kontroll (att straffa kvinnan för att hon inte accepterat hans självutnämnda auktoritetsposition).⁶⁹ Mäns mord av kvinnliga partners kan på en strukturell nivå även tolkas som ett sätt att återfå eller bevara mäns kontroll över kvinnor i samhället i stort.⁷⁰

I ett fåtal fall kan förövare även neka till mordet av partnern (t.ex. ”hon föll på min kniv”), eller erkänna och uttrycka skuld känslor för mordet.⁷¹ Det är viktigt att behandlingsprogram riktade mot män som mördat kvinnliga partners lägger ett stort arbete på att förövaren skall erkänna och ta ansvar för sitt agerande samt ta avstånd från ett rättfärdigande av mordet.⁷²

Riskbedömning

Det finns ett antal instrument som är framtagna för att bedöma risken av hur farligt våld inom en nära relation är utifrån offrets aktuella säkerhetssituation, risken för framtida våld och risken för dödligt våld. Ett ökande antal studier har undersökt pålitligheten och riktigheten i liknande riskbedömningsinstrument, men forskningsområdet är ännu relativt nytt och det är svårt att dra några långtgående slutsatser av hur väl de egentligen fungerar.⁷³ I en del studier har man genom att retrospektivt studera fall av partnermord funnit att riskbedömningsinstrument i hög grad kunde ha identifierat offren. I en studie beräknade man att 86.5 % av 37 uträttade mord kunde ha bedömts som fall med hög risk för mord med hjälp av ett riskbedömningsinstrument.⁷⁴ Men det är svårt att göra uppföljningsstudier om dödligt våld i nära relationer då det ur ett statistiskt perspektiv handlar om en relativt liten grupp, och all kunskap om instrumentens pålitlighet baserar sig därför på retrospektiva studier som har en jämförelsevis låg bevisgrad.⁷⁵

Ett riskbedömningsinstrument består oftast av frågor som baserar sig på riskfaktorer som identifierats i tidigare studier. Frågorna handlar om olika områden såsom tidigare våld och hot inom den nära relationen, våld under graviditet, svartsjuka, om det finns (styv) barn i familjen, psykisk ohälsa, missbruksproblematik och om offret är rädd för att bli mördad.⁷⁶ De uppgifter om våld som ingår i bedömningen kan inhämtas ur olika register eller från intervjuer med den våldsutsatta eller med förövaren.⁷⁷ En styrka med riskbedömningar där offren intervjuas är att det samtidigt ger våldsutsatta ett tillfälle att reflektera över vilken risknivå de befinner sig vid och att de får kunskap om vilka åtgärder som kan behövas vid livshotande våld.⁷⁸ Riskbedömning utförs av polis, domare, socialarbetare, hälso- och sjuk-

68 Dilmun & Timor, 2013; Dobash & Dobash, 2011, 2015; Elisha, Idisis, Timor, & Addad, 2010; Mathews et al., 2014.

69 Elisha et al., 2010.

70 Mathews et al., 2014.

71 Dobash & Dobash, 2011.

72 Dobash & Dobash, 2011; Mathews et al., 2014.

73 Enander, 2014; Hilton & Harris, 2005; Hoyle, 2008.

74 Juodis et al., 2014a.

75 Hilton & Harris, 2005; Saunders & Browne, 2000.

76 Eke, Hilton, Harris, Rice, & Houghton, 2011; Hilton & Harris, 2005.

77 Echeburúa, Fernández-Montalvo, de Corral, & López-Goñi, 2008; Eke et al., 2011; Hilton & Harris, 2005; Juodis et al., 2014a; Wadman & Muelleman, 1999.

78 Hume, 2014.

vårdspersonal och andra professionella som har kunskap om våld och som kan ge information om relevanta stöd- och hjälpinsatser.

Det är relevant att utföra en riskbedömning för alla fall av partnervåld som kommer till kännedom inom polisen, socialtjänsten, psykiatrin eller inom hälso- och sjukvården. Både offer och (om än i mindre grad) förövare inom olik- och samkönade relationer har i flera fall kontaktat stöd- och hjälpinsatser innan mordtillfället.⁷⁹ En studie uppskattade att 41.2 % av mördade kvinnor och 9.2 % av manliga förövare hade uppsökt sjuk- och hälsovård för fysiska och/eller psykiska besvär under året som föregick mordet.⁸⁰ Kvinnor som har blivit utsatta för mordförsök av sin manliga partner är ofta allvarligt skadade och kommer därför i kontakt med hälso- och sjukvårdspersonal som då har tillfälle att göra en individanpassad säkerhetsplanering. Men en del studier har funnit att mer än hälften av både offer och förövare inte har haft kontakt med några stödinstitutioner före mordtillfället, och det ligger därför en utmaning i att komma i kontakt med dessa.⁸¹

Det finns ett flertal riskbedömningsinstrument, men ett välkänt instrument är det så kallade "Danger Assessment" instrumentet (DA; fritt översatt: "bedömning av fara"), som är utvecklat för att bedöma risken av att en våldsutsatt kvinna skall bli utsatt för mord eller mordförsök av sin partner, samt risken för att hon skall mörda förövaren som utsätter henne för våld. Instrumentet är ett av de fåtal som uttryckligen utgår från dödligt eller nära dödligt våld.⁸² I Sverige används ofta FREDA-farlighetsbedömning. FREDA bygger på DA instrumentet, men bedömer risken för våld i en nära relation ur ett bredare perspektiv.⁸³ Studier har även funnit att det är väsentligt att undersöka den manliga förövarns omdöme om partnern och förhållandet som ett led i riskbedömningen.⁸⁴ Ett sådant exempel är "Spousal Assault Risk Assessment" (SARA), där den förhöjda risken kan uppskattas utifrån både offret och förövaren. Instrumentet är även välanvänt i Sverige.

Användning av liknande riskbedömningsinstrument skall ses som ett första steg mot att garantera offrets säkerhet för framtida våld av förövaren. Om fara för våld eller dödligt våld upptäckts, blir nästa viktiga steg konkret säkerhetsplanering, dokumentation, samarbete med andra samhällsliga instanser och uppföljning.⁸⁵

Riskbedömningar används även i fängelser för män som mördat sina kvinnliga partners för att bedöma i vilken grad förövaren kan vara till fara för sin omgivning. I bedömningarna tas bland annat ställning till förövarns villighet att reflektera över det som skett, graden av ånger som han uttrycker över mordet, hans öppenhet att ta ansvar över mordet och vilja att förändra sin attityd mot kvinnor i allmänhet.⁸⁶

Slutligen bör riskbedömning ta hänsyn till att kvinnor och män i olikkönade relationer mördar sina partners under olika omständigheter, och att kvinnors mord av manliga partners oftast sker i självförsvar.⁸⁷ Riskbedömningsinstrument bör även utvecklas och anpassas för samkönade relationer.⁸⁸ Det är också viktigt att bedöma risken för att barn skall bli mördade, vilket är särskilt relevant att göra vid vårdnadstvister samt inom barn- och mödrhälsovården. Risken för att styvbarn skall bli mördade är särskilt hög. För att bäst garantera barnets säkerhet bör riskbedömningen inkludera både barnet och dess föräldrar.⁸⁹

79 Garcia et al., 2007; Sharps et al., 2001; Vatnar, 2011.

80 Sharps et al., 2001.

81 Campbell et al., 2009; Eke et al., 2011; Wadman & Muelleman, 1999.

82 Campbell et al., 2009; World Health Organization, 2012.

83 Enander, 2014.

84 Dobash et al., 2007.

85 Campbell et al., 2009; Enander, 2014.

86 Dobash & Dobash, 2015

87 Weizmann-Henelius et al., 2011.

88 Campbell et al., 2009.

89 Jaffe, Campbell, & Olszowy, 2013; Jaffe & Juodis, 2006.

Svensk forskning om dödligt våld i nära relationer

I dagsläget bygger kunskapsläget om dödligt våld i nära relationer i Sverige till stora delar på rapporter från olika statliga myndigheter.⁹⁰ Detta material ger en bild av dödligt våld i nära relationer som till stora delar överensstämmer med internationell litteratur. Även i Sverige har man funnit att gärningsmannens motiv oftast utgörs av svartsjuka, kontroll- och äganderättsbehov, samt att mord är särskilt förekommande i samband med en påtänkt eller pågående separation.⁹¹ Det är även mycket vanligt att mannen hotat och misshandlat kvinnan före mordtillfället.⁹² Då kvinnor dödar manliga partners är motivet oftast en reaktion på det våld som mannen tidigare utsatt henne för.⁹³ Vidare har man funnit att psykisk sjukdom och tidigare brottslighet (t.ex. olaga hot, våldsbrott, stöld samt trafikbrott) är riskfaktorer för att en manlig förövare skall ta livet av sin kvinnliga partner. Även psykiatriska diagnoser är vanliga hos förövarna, särskilt då mordet av partner följts av gärningsmannens självmord. Däremot är missbruk eller alkohol sällan inblandat.⁹⁴ Morden sker oftast i hemmiljö och med kniv, förutom då mordet följs av självmord då skjutvapen är vanligast.⁹⁵ Slutligen har man funnit att i över hälften av alla mordfall finns barn inblandade.⁹⁶ I en studie om 16 mord av partners som följts av förövarens självmord fann man vidare att förövaren i en tredjedele av fallen även tagit livet av närvarande barn.⁹⁷ Överlevande barn har en ökad risk för självmord eller självmordsförsök och en ökad risk för att utveckla psykisk sjukdom senare i livet.⁹⁸ Hittills tycks ingen svensk forskning om dödligt våld i samkönade relationer ha genomförts.

Det är vanligt att våldet som offret har varit utsatt för före mordet är känt av olika svenska myndigheter såsom polis, socialtjänst eller hälso- och sjukvård.⁹⁹ I en undersökning från Stiftelsen Tryggare Sverige undersöktes samtliga fall av dödligt våld i nära relationer som polisanmälts under perioden 2010-2012 (n=30) och olika myndigheters handlande i dessa fall. Rapporten fann att i 73 % av fallen hade offret haft kontakt med minst en myndighet. I drygt hälften av fallen hade offret haft kontakt med Socialtjänsten (53 %), polisen (53 %) och hälso- och sjukvården (57 %). I 80 % av fallen kände någon utomstående person till våldet (t.ex. föräldrar, vänner eller arbetskamrater).¹⁰⁰ Detta pekar på tydliga brister i uppmärksammandet och utredandet av våldet.¹⁰¹ En del av det dödliga våldet hade kunnat förhindras.¹⁰² Även riskbedömningar, samverkan mellan myndigheter och bättre kommunikation av dödsfallsutredningar till berörda myndigheter behöver förstärkas för att kunna förebygga dödligt våld i nära relationer.¹⁰³ Utöver sitt ansvar, har myndigheter ofta även goda förutsättningar att skapa sig en bättre bild av den aktuella situationen i en nära relation, att i tid vidta behövliga åtgärder för att förhindra brott i nära relationer, och ytterst dödligt våld.¹⁰⁴

90 Ekström, 2008; Ericsson, Karlsson Vargas, & Nilsson, 2014; Jönsson, B, 2013; Runeson & Lysell, 2013; Rying, 2007; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

91 Ekström, 2008; Ericsson et al., 2014; Lindqvist & Gustafsson, 1995; Rying, 2007; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

92 Rying, 2007.

93 Ekström, 2008; Moen, Nygren, & Edin, 2015.

94 Runeson & Lysell, 2013; Rying, 2007.

95 Rying, 2007.

96 Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

97 Lindqvist & Gustafsson, 1995.

98 Runeson & Lysell, 2013.

99 Jönsson, 2013; Rying, 2007; Socialstyrelsen, 2014; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

100 Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

101 Socialstyrelsen, 2014.

102 Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

103 Ericsson et al., 2014; Statskontoret, 2014; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

104 Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

Hälso- och sjukvårdens roll

Forskningen kring hälso- och sjukvårdens roll vid dödligt våld i nära relationer är begränsad. Den forskning som har gjorts tyder på att våldet i många fall har varit känt av olika myndigheter inklusive hälso- och sjukvården, och att både mordoffer samt förövare har uppsökt hälso- och sjukvård för fysiska och/eller psykiska besvär under tiden som föregått mordtillfället.¹⁰⁵ Enligt en rapport från Brottsoffermyndigheten är en möjlig orsak till minskningen i mord i nära relationer förbättrade förutsättningar inom hälso- och sjukvården, särskilt inom akutvården, att identifiera och omhänderta dem som blivit utsatta för våld.¹⁰⁶ Samtidigt har många offer och förövare inte haft kontakt med några stödinstanser före mordtillfället, vilket utgör en svårighet och utmaning för förebyggande arbete av dödligt våld i nära relationer, inklusive riskbedömningar.¹⁰⁷ Det finns därmed potential för mer och fördjupande forskning samt utvecklingsarbete kring hälso- och sjukvårdens möjligheter att upptäcka och förebygga dödligt våld i en nära relation.

Sammanfattning

Dödligt våld i nära relationer har en förhållandevis låg förekomst, men är en allvarlig samhällsfråga på grund av brottets grovhet och dess långtgående konsekvenser för de efterlevande. Det är oftast män som mördar sina kvinnliga partners som ett led i en lång och allvarlig våldsutövning, men även andra kan bli mördade under samma tillfälle såsom barn, vänner, polis och okända personer som försökt att hjälpa offret. I en majoritet av fallen sker mordet i samband med en pågående eller påtänkt separation och föregås av en viss grad av planering. Därtill har gärningsmännen ofta en bakgrund av att använda våld mot offret och/eller tidigare partners och kan beskrivas som "experter" på våld mot närstående kvinnliga partners. Det största enskilda motivet till att döda sin partner har funnits vara att bringa smärta och lidande åt offret. Dödligt våld inom samkönade nära relationer är mindre undersökt.

Det finns ett antal instrument som är framtagna för att bedöma risken av hur farligt våld inom en nära relation är i termer av offrets akuta säkerhetsrisk, risken för framtida våld och risken för dödligt våld. Om fara för våld eller dödligt våld upptäcks, skall konkret säkerhetsplanering, dokumentation, samarbete med andra samhälleliga instanser och uppföljning göras. Det är vanligt att våldet som offret har varit utsatt för före mordet är känt av olika myndigheter såsom polis, socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Det finns ett behov av att vidareutveckla identifiering och omhändertagande av personer utsatta för våld i nära relationer och som befinner sig i risk för framtida mord. Även förövarna är viktiga att identifiera för att garantera offrets/offrens säkerhet.

Rekommendationer

Förövarens mord av sin partner kan ses som resultatet av en misslyckad samhällelig respons på våld i nära relationer.¹⁰⁸ Ett antal förebyggande rekommendationer går att identifiera i litteraturen. Rekommendationerna betonar ofta förövarens ansvar och inbegriper interventioner som beaktar riskfaktorer för det dödliga våldet och variationer mellan fall för att anpassa hjälpen till varje enskilt fall.¹⁰⁹ Andra rekommendationer innefattar informations-

105 Eke et al., 2011; Garcia et al., 2007; Socialstyrelsen, 2014; Vatnar, 2011; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014.

106 Rying, 2007.

107 Campbell et al., 2009; Eke et al., 2011.

108 Stöckl et al., 2013.

109 Dixon, Hamilton-Giachritsis, & Browne, 2008; Dobash & Dobash, 2012.

kampanjer, stöd till kvinnojourer, identifiering av offer och förövare inom hälso- och sjukvården samt andra samhälleliga instanser, utbildning, förändring av maskulinitetsnormer, utveckling av statistik över dödligt våld, riskbedömning samt haveriutredningar.¹¹⁰ Man har även betonat vikten av samarbete och informationsutbyte mellan en bred front av samhälleliga aktörer (polis, hälso- och sjukvård, domstolar osv.) för att bäst garantera offrets säkerhet.¹¹¹ Vidare bör det förebyggande arbetet ta i beaktande att våld och dödligt våld förekommer i både olik- och samkönade relationer.¹¹² Slutligen är det viktigt att notera att förebyggande arbete mot dödligt våld i nära relationer även är ett förebyggande arbete av allt våld i nära relationer.¹¹³

110 Adinkrah, 2014; Corradi & Stöckl, 2014; Hume, 2014; Juodis, Starzomski, Porter, & Woodworth, 2014b; Mathews et al., 2014; World Health Organization, 2012; Stöckl et al., 2013; Stiftelsen Tryggare Sverige, 2014; Wilson & Websdale, 2006.

111 Eke et al., 2011; Jönsson, 2013; Hume, 2014; Juodis et al., 2014a; Home Office, 2013.

112 Glass, Koziol-McLain, Campbell, & Block, 2004.

113 Juodis et al., 2014b.

Appendix

Metodbeskrivning för litteratursökningen

De artiklar och rapporter som har använts för denna litteraturöversikt togs fram genom att söka på databasen Google Scholar (www.scholar.google.com). Sökord som användes var olika kombinationer av orden "intimate partner homicide", "IPH", "spousal/partner homicide", "spousal/partner/intimate partner murder", "lethal violence against women/spouse/partner" och "same-sex". Relevanta titlars sammandrag lästes och de artiklar som bedömdes relevanta för syftet lästes igenom i sin helhet. Därtill hittades en del artiklar genom granskning av referenserna i de redan lästa artiklarna och genom att undersöka vilka senare studier som hänvisat till den lästa artikeln. Eftersom antalet träffar ibland var överväldigande, begränsades tidsperioden till 1999-2015 och upp till de första 50 träffarna gick igenom. Av dessa kunde inte heller alla väljas inom ramarna för denna *Genväg till forskning*, varav en övervägning följde där de mest relevanta studierna i förhållande till frågeställningen valdes. Därtill gjordes en svenskspråkig sökning på www.google.com för att hitta svenska rapporter och studier om dödligt våld i nära relationer. Här användes en kombination av sökord såsom "dödligt våld i nära relationer", "dödligt partnervåld", "mord av partner", "rapport" och "studie". Slutligen användes även en del artiklar, böcker och rapporter som var kända från tidigare.

Referenser

- Abramsky, T., Watts, C., Garcia-Moreno, C., Devries, K., Kiss, L., Ellsberg, M., . . . Heise, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health, 11*(1), 109.
- Addington, L. A., & Perumean-Chaney, S. E. (2014). Fatal and non-fatal intimate partner violence. What separates the men from the women for victimizations reported to police? *Homicide Studies, 18*(2), 196-220.
- Adinkrah, M. (2008). Spousal homicides in contemporary Ghana. *Journal of Criminal Justice, 36*(3), 209-216.
- Adinkrah, M. (2014). Intimate partner femicide-suicides in Ghana. Victims, offenders, and incident characteristics. *Violence against women, 20*(9), 1078-1096.
- Aldridge, M. L., & Browne, K. D. (2003). Perpetrators of spousal homicide. A review. *Trauma, Violence, & Abuse, 4*(3), 265-276.
- Belknap, J., Larson, D.-L., Abrams, M. L., Garcia, C., & Anderson-Block, K. (2012). Types of intimate partner homicides committed by women self-defense, proxy/retaliation, and sexual proprietariness. *Homicide Studies, 16*(4), 359-379.
- Bonanni, E., Maiese, A., Gitto, L., Falco, P., Maiese, A., & Bolino, G. (2014). Femicide in Italy: National scenario and presentation of four cases. *Medico-Legal Journal, 82*(1), 32-37.
- Bourget, D., Gagne, P., & Moamai, J. (2000). Spousal homicide and suicide in Quebec. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online, 28*(2), 179-182.
- Breitman, N., Shackelford, T. K., & Block, C. R. (2004). Couple age discrepancy and risk of intimate partner homicide. *Violence and victims, 19*(3), 321-342.
- Browne, A., & Williams, K. R. (1993). Gender, intimacy, and lethal violence: Trends from 1976 through 1987. *Gender & Society, 7*(1), 78-98.
- Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide review and implications of research and policy. *Trauma, Violence, & Abuse, 8*(3), 246-269.
- Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C., Campbell, D., Curry, M. A., . . . Sachs, C. (2003). Risk factors for femicide in abusive relationships: Results from a multisite case control study. *American journal of public health, 93*(7), 1089-1097.
- Campbell, J. C., Webster, D. W., & Glass, N. (2009). The danger assessment validation of a lethality risk assessment instrument for intimate partner femicide. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(4), 653-674.
- Cheng, D., & Horon, I. L. (2010). Intimate-partner homicide among pregnant and postpartum women. *Obstetrics & Gynecology, 115*(6), 1181-1186.
- Corradi, C., & Stöckl, H. (2014). Intimate partner homicide in 10 European countries: Statistical data and policy development in a cross-national perspective. *European Journal of Criminology, 11*(5), 601-618.
- DeJong, C., Pizarro, J. M., & McGarrell, E. F. (2011). Can situational and structural factors differentiate between intimate partner and "other" homicide? *Journal of family violence, 26*(5), 365-376.
- Dilmon, R., & Timor, U. (2013). The narrative of men who murder their partners: How reliable is it? *International journal of offender therapy and comparative criminology, 58*(10), 1125-1149.
- Dixon, L., Hamilton-Giachritsis, C., & Browne, K. (2008). Classifying partner femicide. *Journal of Interpersonal Violence, 23*(1), 74-93.
- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (2011). What were they thinking? Men who murder an intimate partner. *Violence against women, 17*(1), 111-134.
- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (2015). *When men murder women*. Oxford University Press.
- Dobash, R. E., Dobash, R. P., & Cavanagh, K. (2009). "Out of the blue": Men who murder an intimate partner. *Feminist Criminology, 4*(3), 194-225.
- Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K., & Lewis, R. (2004). Not an ordinary killer—just an ordinary guy. When men murder an intimate woman partner. *Violence against women, 10*(6), 577-605.
- Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K., & Medina-Ariza, J. (2007). Lethal and nonlethal violence against an intimate female partner comparing male murderers to nonlethal abusers. *Violence against women, 13*(4), 329-353.
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2004). Women's violence to men in intimate relationships. *British journal of criminology, 44*(3), 324-349.
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2012). Who died? The murder of collaterals related to intimate partner conflict. *Violence against women, 18*(6), 662-671.
- Dugan, L., Nagin, D. S., & Rosenfeld, R. (2003). Exposure reduction or retaliation? The effects of domestic violence resources on intimate-partner homicide. *Law & Society Review, 37*(1), 169-198.
- Echeburúa, E., Fernández-Montalvo, J., de Corral, P., & López-Goñi, J. J. (2008). Assessing risk markers in intimate partner femicide and severe violence: A new assessment instrument. *Journal of Interpersonal Violence.*
- Eke, A. W., Hilton, N. Z., Harris, G. T., Rice, M. E., & Houghton, R. E. (2011). Intimate partner homicide: Risk assessment and prospects for prediction. *Journal of family violence, 26*(3), 211-216.
- Ekström, L. (2008). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport nr. 23.
- Elisha, E., Idisis, Y., Timor, U., & Addad, M. (2010). Typology of intimate partner homicide personal, interpersonal, and environmental characteristics of men who murdered their female intimate partner. *International journal of offender therapy and comparative criminology, 54*(4), 494-516.
- Enander, V. (2014). Socialtjänstens ansvar. I Heimer, G, Björck, A., Kunosson, C. (red.), *Väldutsatta kvinnor - samballets ansvar*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ericsson, A., Karlsson Vargas, M., & Nilsson, L. (2014). Dödsfallsutredningar 2012–2013. Socialstyrelsens utredningar av vuxna och barn som avlidit med anledning av brott. Socialstyrelsen.
- Frye, V., Galea, S., Tracy, M., Bucchiarelli, A., Putnam, S., & Wilt, S. (2008). The role of neighborhood environment and risk of intimate partner femicide in a large urban area. *American journal of public health, 98*(8), 1473-1479.

- Gannoni, A., & Cussen, T. (2014). Same-sex intimate partner homicide in Australia. *Trends and issues in crime and criminal justice*, 469.
- Garcia, L., Soria, C., & Hurwitz, E. L. (2007). Homicides and intimate partner violence. A literature review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8(4), 370-383.
- Glass, N., Koziol-McLain, J., Campbell, J., & Block, C. R. (2004). Female-perpetrated femicide and attempted femicide. A case study. *Violence against women*, 10(6), 606-625.
- Hagstedt, J. (red.) (2012). *Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport nr. 13.
- Hilton, N. Z., & Harris, G. T. (2005). Predicting wife assault a critical review and implications for policy and practice. *Trauma, Violence, & Abuse*, 6(1), 3-23.
- Home Office. (2013). *Domestic Homicide Reviews – Common Themes Identified as Lessons to be Learned*. ISBN: 978-1-78246-095-4.
- Hoyle, C. (2008). Will she be safe? A critical analysis of risk assessment in domestic violence cases. *Children and Youth Services Review*, 30(3), 323-337.
- Hume, W. M. (2014). Intimate partner homicide. *The Encyclopedia of Theoretical Criminology*.
- Iezzi, D. F. (2010). Intimate femicide in Italy: a model to classify how killings happened. I Palumbo, F et al. (red). *Data Analysis and Classification*, 85-91.
- Ioannou, M., Dr Laura Hammond, D., Sturup, J., & Caman, S. (2015). Homicide-suicide offences: description, classification and short case studies. *Journal of Criminal Psychology*, 5(3), 177-187.
- Jaffe, P. G., Campbell, M., & Olszowy, L. P. (2013). Health care professionals' role in preventing child homicides in the context of domestic violence. *Paediatrics Today*, 9(1), 55-63.
- Jaffe, P. G., & Juodis, M. (2006). Children as victims and witnesses of domestic homicide: Lessons learned from domestic violence death review committees. *Juvenile and Family Court Journal*, 57(3), 13-28.
- Johnson, H., & Hotton, T. (2003). Losing control. Homicide risk in estranged and intact intimate relationships. *Homicide Studies*, 7(1), 58-84.
- Juodis, M., Starzomski, A., Porter, S., & Woodworth, M. (2014a). A comparison of domestic and non-domestic homicides: Further evidence for distinct dynamics and heterogeneity of domestic homicide perpetrators. *Journal of family violence*, 29(3), 299-313.
- Juodis, M., Starzomski, A., Porter, S., & Woodworth, M. (2014b). What can be done about high-risk perpetrators of domestic violence? *Journal of family violence*, 29(4), 381-390.
- Jönsson, B. (2013). *Dödligt våld i nära relation – en första genomlysning*. Polismyndigheten i Västra Götaland.
- Kimmel, M. S. (2002). "Gender symmetry" in domestic violence: A substantive and methodological research review. *Violence against women*, 8(11), 1332-1363.
- Lindqvist, P., & Gustafsson, L. (1995). Homicide followed by the offender's suicide in northern Sweden. *Nordic Journal of Psychiatry*, 49(1), 17-24.
- Manjoo, M. R. (2011). *Femicide and Feminicide in Europe. Gender-motivated killings of women as a result of intimate partner violence*. UN Special rapporteur on violence against women, its causes and consequences. Expert paper.
- Mathews, S., Jewkes, R., & Abrahams, N. (2014). 'So now I'm the man': Intimate partner femicide and its interconnections with expressions of masculinities in South Africa. *British journal of criminology*, 55(1), 107-124.
- McFarlane, J., Campbell, J. C., Sharps, P., & Watson, K. (2002). Abuse during pregnancy and femicide: urgent implications for women's health. *Obstetrics & Gynecology*, 100(1), 27-36.
- McFarlane, J. M., Campbell, J. C., Wilt, S., Sachs, C. J., Ulrich, Y., & Xu, X. (1999). Stalking and intimate partner femicide. *Homicide Studies*, 3(4), 300-316.
- Mize, K. D., & Shackelford, T. K. (2008). Intimate partner homicide methods in heterosexual, gay, and lesbian relationships. *Violence and victims*, 23(1), 98-114.
- Moen, E., Nygren, L., & Edin, K. (2015). Volatile and violent relationships among women sentenced for homicide in Sweden between 1986 and 2005. *Victims & Offenders* (ahead-of-print), 1-19.
- Runeson, b., & Lysell, H. (2013). *Män som dödar kvinnor de har barn med*. Stockholm: Kriminalvården. Rapport nr. 117.
- Rying, M. (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Brottsförebyggande rådet. Rapport nr.6.
- Saunders, D. G., & Browne, A. (2000). Intimate partner homicide. *Case studies in family violence*, 415-449.
- Sebire, J. (2015). The value of incorporating measures of relationship concordance when constructing profiles of intimate partner homicides. A descriptive study of IPH committed within London, 1998-2009. *Journal of Interpersonal Violence* (ahead-of-print).
- Serran, G., & Firestone, P. (2004). Intimate partner homicide: A review of the male proprietariness and the self-defense theories. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), 1-15.
- Sharps, P. W., Koziol-McLain, J., Campbell, J., McFarlane, J., Sachs, C., & Xu, X. (2001). Health care providers' missed opportunities for preventing femicide. *Preventive Medicine*, 33(5), 373-380.
- Smith, S. G., Fowler, K. A., & Niolon, P. H. (2014). Intimate partner homicide and corollary victims in 16 states: National violent death reporting system, 2003-2009. *American journal of public health*, 104(3), 461-466.
- Socialstyrelsen. (2014). *Dödsfallsutredningar 2012-2013: Socialstyrelsens utredningar av vuxna och barn som avlidit med anledning av brott*. ISBN 978-91-7555-143-2.
- Solveig Karin Bø Vatnar, S. B. (2011). *Forskningsbasert kunnskap om partnerdrap – En systematisk litteraturgjennomgang*. Oslo: Justis – og politidepartementet. Rapport nr.2.
- Stamatel, J. P. (2014). Explaining variations in female homicide victimization rates across Europe. *European Journal of Criminology*, 11(5), 578-600.
- Statskontoret. (2014). *Sorgen finns det inga ord för – Om utredningar av vissa dödsfall*. Stockholm: rapport nr.19.
- Stiftelsen Tryggare Sverige. (2014). *När sambället havererar – Om förhållning att förhindra dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: PM nr.1.

- Stöckl, H., Devries, K., Rotstein, A., Abrahams, N., Campbell, J., Watts, C., & Moreno, C. G. (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: a systematic review. *The Lancet*, *382*(9895), 859-865.
- Thomas, K. A., Dichter, M. E., & Matejkowski, J. (2011). Intimate versus nonintimate partner murder: A comparison of offender and situational characteristics. *Homicide Studies*, *15*(3), 291-311.
- Wadman, M. C., & Muelleman, R. L. (1999). Domestic violence homicides: ED use before victimization. *The American journal of emergency medicine*, *17*(7), 689-691.
- Weizmann-Henelius, G., Grönroos, M., Putkonen, H., Eronen, M., Lindberg, N., & Häkkinen-Nyholm, H. (2011). Gender-specific risk factors for intimate partner homicide: a nationwide register-based study. *Journal of Interpersonal Violence*, *27*(8), 1519-1539.
- Wells, W., & DeLeon-Granados, W. (2004). The intimate partner homicide decline: Disaggregated trends, theoretical explanations, and policy implications. *Criminal Justice Policy Review*, *15*(2), 229-246.
- Vieraitis, L. M., Britto, S., & Morris, R. G. (2015). Assessing the impact of changes in gender equality on female homicide victimization 1980-2000. *Crime & Delinquency*, *61*(3), 428-453.
- Wilson, J. S., & Websdale, N. (2006). Domestic violence fatality review teams: An interprofessional model to reduce deaths. *Journal of interprofessional care*, *20*(5), 535-544.
- World Health Organization (2012). *Understanding and addressing violence against women: femicide*. [Faktablad.] Hämtad den 17 november 2015 från http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/vaw_series/en/